

Kleine bijbelsche en kerkelijke geschiedenis : voor de katholieke jeugd : voor katechismus en schoolgebruik

<https://hdl.handle.net/1874/235982>

mm 13154

Alv 21-38

UB-ZUID

ALV

21 - 38

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT

3453 6882

KLEINE
BIJBELSCHE en KERKELIJKE
GESCHIEDENIS.

(VOOR DE KATHOLIEKE JEUGD.)

Voor Katech'ismus en Schoolgebruik.

BEWERKT DOOR

F. W. de ROOY,
R. C. Pr. en Kapelaan te Amsterdam.

H. COEBERGH, HAARLEM.
1896.

Kleine Bijbelsche en Kerkelijke
GESCHIEDENIS.

KLEINE

BIJBELSCHE en KERKELIJKE

GESCHIEDENIS.

(VOOR DE KATHOLIEKE JEUGD.)

Voor Katechismus en Schoolgebruik.

BIBL. CONV
BEWERKT DOOR
W. J. CH. DE
WIJCHENS

F. W. de ROOY,

R. C. Pr. en Kapelaan te Amsterdam.

H. COEBERGH, HAARLEM.
1896.

IMPRIMATUR.

H. F. J. RIKMENSPOEL, RECTOR.

Libr. Censor.

Amstelodami die 31 Jan. 1896.

VOORWOORD.

Het valt niet te ontkennen, dat zij, die aan de kinderen de Bijbelsche en Kerkelijke geschiedenis, in het kort, moeten verhalen, vooral in den laatsten tijd, verscheidene hulpmiddelen ontvingen, door de vele Bijbelsche en Kerkelijke geschiedenissen, die, voor kinderen gedacht en geschreven zijn; boekjes meer of minder uitgebreid, met en zonder platen, boekjes als planten in eigen bodem gekweekt en opgegroeid of uit vreemden gaarde, niet zonder vrucht opgroeïend in Hollandschen grond.

En toch, ondanks die verscheidenheid der Bijbelsche en Kerkelijke historieboekjes, zal ook dit werkje den onderwijzer der Bijbelsche en Kerkelijke geschiedenis welkom zijn.

De Eerwaarde bewerker heeft blijkbaar de bedoeling het kind, door het gesproken woord vooral, te onderrichten.

Zijn werkje geeft eenvoudig de hoofdpersonen en hoofdfeiten der geschiedenis aan; aan den onderwijzer blijft de schoone taak de kinderen te boeien en te leeren, door de nadere uiteenzetting der gebeurtenissen.

Deze wijze van onderricht in de Bijbelsche en Kerkelijke geschiedenis, is voor kinderen goed, de eenig goede misschien.

Meent men meer te mogen overlaten aan het kind, door het te laten lezen in uitgebreider boeken; het resultaat zal bij de meesten bedroevend gering zijn.

Meent men daarentegen, dat het verhalen alleen voldoende is, dan vrage men eens aan zijne leerlingen een klein opstel over hetgeen in de les behandeld is. Welk

een dooreenhaspelen van gebeurtenissen; welk een moorddadig mishandelen van eigennamen!

Beide gebreken worden, gelooven wij, door het hier aangeboden werkje vermeden. Kort en zakelijk worden de feiten aangegeven, die straks door den onderwijzer breeder worden besproken. De indeeling van het geheel in nummers, de duidelijk gestelde vragen aan den voet der bladzijden, bevorderen de opmerkzaamheid van den leerling.

En zoo ga dan het boekje de wereld in en werke heilzaam voor hoofd en hart van den kleinen lezer.

G. M. D.

AMSTERDAM, Februari 1896.

INHOUD.

BLADZ.

Geschiedenis vóór Christus.

A. *Van de schepping der wereld tot Mozes.*

I. Van de schepping der wereld tot Abraham	1
II. Van Abraham tot Mozes	4

B. *Van Mozes tot Christus.*

I. Van Mozes tot Saul	6
II. Van Saul tot aan het einde der Babylonische gevangenschap	9
III. Van het einde der Babylonische gevangenschap tot aan de geboorte van Christus.	12

Geschiedenis van Jesus Christus.

I. Geboorte, verborgen en openbaar leven van Jesus	15
II. Instelling van het Allerheiligste Sacrament des Altaars. Lijden en dood van Jesus	18
III. Begrafenis, Opstanding en Hemelvaart van Christus	21

Geschiedenis na Christus.

A. *Van de Hemelvaart van Christus tot aan de bekeering van Constantijn den Groote.*

I. Uitbreiding des Christendoms door de Apostelen	23
II. Zegepraal der Kerk over het heidendom in het Romeinsche rijk	27

B. *Van de bekeering van Constantijn tot aan de Reformatie in de XVIe eeuw.*

I. Zegepraal der Kerk over de ketterijen	29
II. Zegepraal der Kerk over de onbeschaafde volkeren. Het Christendom in Europa. De Kerk in het Oosten. — Mohammed	33
III. De Kruistochten	36

IV. Kerkelijke wetenschap en Christelijk leven. — De Religieuze Orden. — De Investituurstrijd. — De dwaalleeraars.	38
--	----

*C. Van de Reformatie in de XVIe eeuw tot
op onzen tijd.*

I. De nieuwe Christelijke Godsdienst. — De strijd tusschen de Hervormers onderling. — Vervolging der Kerk	41
II. Vredesvoorstellen der Kerk door de dwaalleeraars verworpen. — Godsdienst- en burgeroorlogen	45
III. Uitbreiding der Kerk onder de Heidensche vol- keren. — Vervolgingen. — Martelaars	46
IV. Religieuze Orden en Congregatiën. — Heiligen der Kerk	49
V. Verbreiding van het ongeloof. — Fransche Re- volutie	52
VI. De invloed der Fransche Revolutie op andere landen. — De Katholieke Kerk verkrijgt nieuwe kracht en luister	56

KLEINE

Bijbelsche en Kerkelijke GESCHIEDENIS.

(VOOR DE KATHOLIEKE JEUGD.)

Voor Katechismus- en Schoolgebruik.

Geschiedenis vóór Christus.

A. Van de schepping der wereld tot Mozes.

I. *Van de schepping der wereld tot Abraham.* (4000—2000)

1. In den beginne schiep God hemel en aarde. God sprak: »het worde", en alles is geworden. De geheele wereld, zon, maan en sterren, kruiden, boomen, dieren, schiep God in zes dagen; ten laatste schiep Hij den mensch naar Zijn beeld. De eerste menschen heetten Adam en Eva. Zij waren rechtvaardig en heilig. Zij leefden gelukkig in een lusthof, het paradijs; zij en hunne kinderen zouden nooit sterven.
-
1. Hoe schiep God Hemel en aarde? In hoeveel dagen schiep Hij alles? Wanneer en hoe schiep Hij den mensch? Hoe heetten de eerste menschen, waar leefden zij, en welke voorrechten hadden zij?

2. God gaf aan de eerste menschen een gebod. Zij mochten nl. niet eten van een boom, welke in het Paradijs stond; maar de slang verleidde Eva en deze weder Adam tot overtreding van het gebod; beiden aien van de verboden vrucht. Terstond kwam de straf over hen en hunne nakomelingen. Zij werden uit het Paradijs verdreven, waren den dood en het lijden onderworpen en zouden voor eeuwig van God verstooten moeten worden. Maar God ontfermde zich over hen en beloofde hun een Verlosser, die hen weder met God zou verzoenen en aan de eeuwige zaligheid zoude deelachtig maken.
3. Kaïn en Abel, zonen van Adam en Eva, brachten offers aan God. Het offer van den vromen Abel was aan God welgevallig, maar niet het offer van den boozen Kaïn. Deze, daarover vertoornd, sloeg zijn broeder Abel dood, werd door God gevloekt en moest rondzwerven op de aarde.
4. De nakomelingen van den boozen Kaïn waren slecht evenals hun vader; zij verleidden ook weldra de goeden tot het kwaad, zoodat ten laatste bijna alle menschen zich afkeerden van God en meer en meer in zonde en boosheid vervielen. Nu besloot God

2. Welk gebod gaf God aan de eerste menschen? Hoe werden zij verleid? Hoe werden zij gestraft? Werden *zij alleen* ongelukkig? Heeft God zich weder ontfermd over den mensch? Wien beloofde hij te zullen zenden?
3. Wie waren Kaïn en Abel? Hoe vereerden zij God? Was dit offer aangenaam aan God? Wat deed Kaïn en hoe werd hij gestraft?
4. Hoe ging het met de nakomelingen van Kaïn? Hoe

het bedorven menschedom door een grooten water-
vloed te verdelgen. (omtrent 2500 voor Christus.)
Vijftien ellen steeg de watervloed boven de hoogste
bergen. Alles verdronk. Alleen de vrome Noë met
zijn familie en met de dieren, welke hij, op Gods
bevel, in de ark genomen had, werden gespaard.
Uit dankbaarheid richtte Noë een altaar op en
bracht den Heer een offer. God zegende Noë en
zijne zonen en beloofde hem, dat nooit meer een
algemeene watervloed de menschen van de aarde
zou verdelgen.

5. De nakomelingen van Noë werden groot in getal,
zoodat zij zich spoedig over vele landen moesten
verspreiden. Eerst echter wilden zij een hoogen toren
bouwen, waarvan de spits tot aan den hemel zou rei-
ken. Maar God verwarde hunne spraak, zoodat zij el-
kander niet meer verstonden en den torenbouw
moesten staken. Nu verspreidden zich de menschen
over de aarde, werden al slechter en slechter, zoo-
dat zij ten laatste in plaats van den éénen waren
God, zon, maan en sterren, dieren, en beelden,
van goud of zilver gemaakt, aanbaden.

strafte God het bedorven volk? Werd er niemand ge-
spaard? Wat deed Noë toen hij de ark verlaten had?
Welke belofte deed God?

5. Hoe ging het met de nakomelingen van Noë? Welk
plan beraamden zij? Hoe werd dit plan vrijdeld? Aan-
baden zij steeds den waren God?

II. *Van Abraham tot Mozes. (Omtrent 2000—1400 v. Chr.)*

6. Het ware geloof en de hoop op den toekomstigen Verlosser mocht echter niet geheel van de aarde verdwijnen. Daarom koos God Abraham uit, sloot met hem een bijzonder verbond en beloofde hem, dat uit zijne nakomelingen de Messias zou voortkomen, en aldus in zijnen nakomeling alle volkeren der aarde zouden gezegend worden.
7. Om het geloof en de gehoorzaamheid van Abraham op de proef te stellen, beval God hem, dat hij zijn eenigen zoon Isaïc op den berg Moria zoude offeren. Abraham begaf zich terstond op weg. Isaïc droeg zelf het hout voor het brandoffer en ging den berg op. Boven op den berg gekomen, liet Isaïc zich gewillig op het hout vastbinden. God echter redde den vromen Isaac door een engel, zegende Abraham en vernieuwde zijne vroegere beloften.

Isaïc was een voorafbeelding van den toekomstigen Verlosser, die uit gehoorzaamheid het kruishout op zijne schouders nam en het op den Calvarieberg droeg, om zich aan het kruis voor ons ten offer te brengen.

-
6. Zoude het ware geloof en de hoop op den toekomstigen Verlosser geheel van de aarde verdwijnen? Wat deed God om dit te voorkomen? Wat beloofde God aan Abraham?
 7. Hoe beproefde God het geloof en de gehoorzaamheid van Abraham? Hoe volbracht hij Gods bevel? Hoe gedroeg zich Isaïc? Liet God toe, dat Isaïc gedood werd? Hoe beloonde God Abraham? Welke geheimvolle beteekenis en voorafbeelding ligt er in het offer van Isaïc?

8. De aartsvader Jacob, Isaäc's zoon, leefde met zijne zonen in het land Kanaän, waarheen God Abraham had geroepen. Hij had twaalf zonen, die de stamvaders waren van het Israëlitische volk. Een van hen, Joseph genaamd, die door God was uitverkoren, om door zijne bijzondere lotgevallen een voorafbeelding te zijn van Jesus Christus, werd door zijne broeders, uit nijd verkocht en naar Egypte gevoerd, alwaar hij eerst valschelijk aangeklaagd en in de gevangenis geworpen, daarna door den koning tot eersten rijksgroote werd verheven en den naam ontving van „redder der wereld”, omdat hij Egypte voor een verschrikkelijken hongersnood had bewaard. Op zijne uitnoodiging kwam Jacob naar Egypte en woonde met zijne familie in het vruchtbare land Gessen. Voor zijn afsterven deed Jacob eene merkwaardige voorspelling. Hij voorzegde, dat de scepter aan den stam van zijn zoon Juda niet zou ontnomen worden, totdat Hij kwam, die gezonden zou worden, de Verwachte der volkeren. En werkelijk werd Christus de Verwachte der volkeren geboren, toen een vreemdeling (Herodes) op den troon der koningen van Juda zetelde.

8. Wie was Jacob, en waar leefde hij? Hoevele zonen had hij en wat werden zij naderhand? Waartoe was Joseph bijzonder uitverkoren? Welke waren de lotgevallen van Joseph? Bleef Jacob altijd in Kanaän? Welke merkwaardige voorspelling deed Jacob voor zijn afsterven? Hoe ging deze voorspelling in vervulling?

B. Van Mozes tot Christus.

I. *Van Mozes tot Saul (omtrent 1400—1100 v. Chr.)*

9. Na den dood van Joseph werd het Israëlitische volk zeer talrijk, maar moest voor de Egyptenaren harden slavendienst verrichten, totdat God eindelijk verscheen aan Mozes, te midden van een braambosch, dat brandde, maar niet verbrandde, en hem het bevel gaf om het volk van Israël naar het land Kanaän terug te voeren. Maar Pharao, de koning van Egypte, wilde het volk niet laten gaan. Toen zond God verschrikkelijke plagen over Egypte en ten laatste doodde een engel in één nacht, alle eerstgeborenen der Egyptenaren. Maar de verderfengel ging de woningen der Israëlitenvoorbij, omdat zij de posten hunner deuren hadden besprenkeld met het bloed van het offerlam, hetwelk zij in dien nacht, volgens Gods bevel, moesten eten. Dit was eene voorafbeelding. Zoo immers zouden eens de menschen bevrijd worden van den eeuwigen dood, door het bloed van Jesus Christus, het ware Goddelijke offerlam.
 10. Nu liet Pharao de Israëlitenvertrekken. Maar al zeer spoedig had hij er berouw over. IJlings ver-
-
9. Hoe ging het met de nakomelingen van Jacob in Egypte? Wien heeft God geroepen om hen te bevrijden? Werd deze bevrijding gemakkelijk volbracht? Wat deed God om Pharao te dwingen? Werden de Israëlitenvoort ook door den verderfengel gedood? Wat betekent het bloed des offerlams?
 10. Had Pharaö het ernstig gemeend, toen hij de Israëli-

• zamelde hij zijne legerscharen en zette de weerlooze Israëlitē na. Dezen smeekten vol angst en schrik tot God om hulp. Toen strekte Mozes op Gods bevel zijn hand uit over de wateren der Roode zee en ziet, het water verdeelde zich. Rechts en links stond het water als een muur en de Israëlitē trokken droogvoets door de Roode zee. Pharao ijde hen woedend na tot in het midden der wateren. Nu strekte Mozes, aan de andere zijde der zee, nogmaals zijn hand uit over de wateren, de golven sloten zich weder aaneen en Pharao met zijn geheele legermacht werd in de zee bedolven.

11. De Israëlitē moesten nu door eene groote woestijn trekken en kwamen aan den berg Sinaï. Hier kondigde God, onder schrikwekkende natuurtooneelen, de 10 geboden af, geschreven op twee steenen tafelen, en vernieuwde het verbond, hetwelk Hij met hunne vaders had gesloten. Maar het volk vergat en de geboden en de weldaden van God, klaagde en morde aanhoudend, ja het ging zelfs zoo ver, dat het een gouden kalf vervaardigde en het aanbad.
12. Wegens hunne veelvuldige misdaden, moesten de

ten liet vertrekken? Wat deed hij en wat deden van hunnen kant de Israëlitē? Hoe werden de Israëlitē gered en Pharao gestraft?

41. Kwamen de Israëlitē terstond in Kanaän? Wat gebeurde er op den berg Sinaï? Waren de Israëlitē dankbaar voor Gods weldaden?
42. Hoe werden de Israëlitē voor hunne ondankbaarheid

Israëlitenvan 40 jaren lang in de woestijn rondzwer-
ven, totdat dit ondankbaar geslacht zou zijn uit-
gestorven en er een nieuw geslacht zou zijn op-
gegroeid. Toch hield God niet op zijne weldaden
te bewijzen aan het Israëlitische volk. Hij liet voor
hen brood (Manna) van den hemel regenen, deed
het water vloeien uit een rots en voerde de zonen
Israëls eindelijk, na den dood van Mozes, onder
aanvoering van Josuë, in het beloofde land, het-
welk onder de 12 stammen werd verdeeld.

Dit alles nu is geschied ter voorafbeelding. De
verlossing uit de slavernij van Egypte beteekent
onze verlossing uit de slavernij van Satan, door
Jesus Christus. De tocht door de woestijn betee-
kent onzen pelgrimstocht op aarde, waar God ons
zijne geboden geeft, ons spijzigt met het brood
des hemels en ons uit de levensbron der genade
versterkt. Het beloofde land wijst ons naar den
hemel, dien wij door strijd moeten veroveren en
eeuwig zullen bezitten.

13. In dit schoone land Kanaän leefden de Israëlitenvan gelukkig en door den Heer gezegend, totdat zij,
tegen het gebod van God in, huwelijksverbinte-
nissen sloten met de heidenen en daardoor weder
in boosheid en afgoderij vervielen. Zoo dikwijls zij

gestraft? Heeft God hen voor altijd verstooten? Welke
weldaden bewees Hij hun nog? Wanneer en hoe kwam-
men zij in het land van Kanaän? Wat beteekenen de
verlossing uit de slavernij van Egypte, de tocht door
de woestijn, het Manna en het beloofde land?

13. Hoelang waren de Israëlitenvan gelukkig? Wat

zich van God afkeerden, gaf God hen over aan de willekeur hunner vijanden; keerden zij echter rouwmoedig tot zijnen dienst terug, dan verwekte God vrome helden, Rechters genaamd, welke hen uit de handen van hunne vijanden bevrijdden, zooals Gedeon, Jephthe, Samson, e. a.

II. *Van Saul tot aan het einde der Babylonische gevangenschap. (1100—500 v. Chr.)*

14. Gedurende meer dan 400 jaren bekleedden de hooge priesters en de rechters de hoogste macht bij het volk van Israël. Nu wilden de Israëlitenvolken evenals de naburige volken een koning hebben. God gaf hun koning Saul. Toen deze, wegens zijn weerspannigheid door God was verworpen, werd hij opgevolgd door David. Deze was machtig. Als jongeling had hij den reus Goliath overwonnen, als koning vergrootte hij het rijk, door zijne schitterende overwinningen. Hij diende God met een oprecht hart en vervaardigde tot lof van God heerlijke gezangen, psalmen genaamd, in welke hij ook door Gods ingeving, vele voorspellingen deed aangaande den Verlosser der wereld, die uit zijn geslacht zou voortkomen, en wiens rijk geen

geschiedde er als zij God verlieten? Hoe werden zij door God geholpen, als zij rouwmoedig tot hem wederkeerden?

14. Wie bestuurden in den beginne het volk van Israël? Hoe lang duurde dit bestuur? Wie was de eerste koning van Israël? Waarom werd hij verworpen? Wie volgde hem op? Wat weet gij van David? Waarom

einde zou hebben. Daarom heet Christus ook Zoon van David.

15. Salomon, de zoon van David was een wijs en machtig koning. Hij bouwde den Heer een prachtige tempel te Jerusalem. Het binnenste heiligdom was met het fijnste goud bekleed. Hier stond de ark des verbonds met de tafelen der wet. Alleen de hogepriester mocht eens in het jaar dit heiligdom binnentreden. Het Israëlitische volk had geen anderen tempel dan te Jerusalem en het was ook niet geoorloofd op eene andere plaats te offeren.
16. Salomon had zich op lateren leeftijd, door omgang met heidensche vrouwen tot afgodendienst laten verleiden. Daarom trof hem het strafgericht Gods; zijn rijk werd verdeeld. De stam van Juda en Benjamin bleven getrouw aan Roboam, den zoon van Salomon. Deze twee stammen vormden het rijk van Juda met Jeruzalem tot hoofdstad. De overige tien stammen riepen Jeroboam tot koning uit en hadden later Samaria tot hoofdstad. De tien stammen verlieten nu den godsdienst hunner va-

zijn zijne psalmen bijzonder merkwaardig? Waarom heet Christus ook: Zoon van David?

15. Wie was Salomon? Waardoor is hij beroemd? Wat stond er in het binnenste heiligdom van den tempel? Wie mocht er alleen binnengaan en wanneer? Waren er nog andere tempels en altaren in Israël?
16. Wat deed Salomon op lateren leeftijd? Wat geschiedde er na zijn dood? Welke stammen vormden het rijk van Juda? Welke was hun hoofdstad? Welke stammen vormden het rijk van Israël? Welke was de hoofdstad

deren, bouwden een eigen tempel en voerden alle gruwelen van den afgodendienst in. Daarom gaf God hen over aan de macht van den heidenschen koning Salmanassar, die het rijk van Israël verwoestte en het volk naar Ninive voerde, in de Assyrische gevangenschap. Ook het rijk van Juda werd wegens zijn veelvuldige overtredingen door God gestraft. Nabuchodonosor veroverde Jeruzalem en voerde vele voorname Israëlitenvan naar Babylon; eenige jaren later verbrandde hij den tempel en voerde het geheele volk in de Babylonische gevangenschap. Maar het rijk van Juda zou niet geheel ophouden te bestaan, zooals het afgodische Israël.

17. Deze straffen van God, kwamen echter niet plotseling en onvoorziens. Mannen met den geest Gods beziel, profeten genaamd, hadden reeds lang te voren, ten einde het volk tot boetvaardigheid en inkeer te brengen, deze straffen aangekondigd en hunne woorden door groote wonderwerken bevestigd. Deze profeten beloofden aan de rouwmoedigen barmhartigheid en voorspelden tevens den toekomstigen Verlosser. In hunne voorspellingen, die vele eeuwen vóór Christus geschreven werden, staan alle bijzonderheden van het lijden des Verlossers

van het rijk van Israël? Bleven de tien stammen aan God getrouw? Hoe werden zij door God gestraft? Zou ook het rijk van Juda ophouden te bestaan?

17. Kwamen de straffen van God over Israël en Juda plotseling? Hoe waarschuwde God het volk? Hebben de profeten alleen straffen aangekondigd? Wat hebben zij

vermeld: Zijne geboorte uit eene Maagd te Bethlehem, Zijne prediking, Zijne wonderen, Zijn lijden, Zijne verrijzenis uit het graf, de zending des H. Geestes, de verwoesting van Jeruzalem, de bekeering der heidenen en de heerlijkheid der kerk van Christus. Daniël voorspelde zelfs het jaar in hetwelk de Verlosser zou geboren worden. De voornaamste profeten zijn: Elias, Elisæus, Isaias, Jeremias, Ezechiël en Daniël.

III. *Van het einde der Babylonische gevangenschap tot aan de geboorte van Christus.*

18. Als toonbeelden van verheven deugden schitterden in den tijd der gevangenschap: te Ninive Tobias, te Babylon de kuische Susanna, de drie jongelingen in den vuuroven en Daniël in den leeuwenkuil. Reeds 70 jaren had de Babylonische gevangenschap geduurd, toen Cyrus, de koning der Perzen, die Babylon veroverde, op ingeving van God, den Joden verlof gaf, om naar hun land terug te keeren en den tempel van Jeruzalem weder op te bouwen. Weldra was deze tweede tempel opgebouwd, onder leiding van Zorobabel.

voorspeld aangaande den Verlosser? Welke profeet heeft juist den tijd van zijn komst verkondigd? Welke zijn de voornaamste profeten?

18. Wie schitterden te Ninive en Babylon als toonbeelden van deugd? Hoe lang duurde de Babylonische gevangenschap? Wie maakte er een einde aan? Wat was het eerste en voornaamste werk der Joden na hun

Als nu de grijsaards, die den eersten tempel nog in vollen luister en pracht gekend hadden, weenden, verkondigde hun de profeet Aggæus, dat de heerlijkheid van dit laatste huis grooter zou zijn, dan die van het eerste, omdat de door alle volkeren verlangde Messias in dezen tweeden tempel zou verschijnen.

19. Esdras en Nehemias zorgden, dat de voorschriften omtrent de godsdienstviering onderhouden werden, verzamelden de heilige Schriften, welke voortaan getrouw werden voorgelezen en verklaard. Al het volk weende en deed oprechte boete. Nu keerden zij niet meer terug tot den afgodendienst; het harde lijden der gevangenschap had hen bekeerd en als later de Syrische koning Antiochus de Joden wilde dwingen om den godsdienst hunner vaders te verlaten, verweerden zij zich met heldenmoed, onder aanvoering van Matthathias en zijn zonen. Ja, liever wilden zij den smartvolsten dood sterven, dan hun godsdienst verzaken, aangemoedigd door het heerlijk voorbeeld van den grijzen Eleazar en de zeven Machabeesche broeders.

terugkeer? Was de nieuwe tempel zoo schoon als de eerste? In welk opzicht was de heerlijkheid van den tweeden tempel grooter?

19. Wat weet gij van Esdras en Nehemias? Hoe gedroeg zich toen het volk? Bleef het voortaan aan God getrouw? Welk bewijs weet gij daarvoor? Wie hebben zich toen bijzonder onderscheiden?

20. Vier duizend jaren waren er sedert de schepping der wereld verloop. Nu waren de tijden vervuld, die de komst van den Verlosser moesten voorafgaan. Met vurig verlangen zagen de Joden naar Hem uit en ook zelfs de heidenen waren van meening, dat er in dien tijd een machtig heerscher in Judea zoude opstaan. Groot was het bederf en de boosheid, die in de wereld heerschten; de Joden wel is waar erkenden nog altijd den waren God, maar er waren onder hen verderfelijke sekten ontstaan, zooals de Phariseën en de Sadduceeën en daardoor ontstond het zedenbederf; de meesten eerden God slechts met de lippen, maar zij volgden de booze lusten van hun hart. Alle overige volkeren, zelfs de meest beschaafden, zooals de Grieken en Romeinen, pleegden de schandelijkste afgoderij. Ontelbaar waren de goden en godinnen, voor welke zij tempels en altaren hadden opgericht. Zij vereerden hen door offers van menschen en dieren en door het plegen der grootsche gruwelen en zonden. Zoo waren de Heidenen »vervuld met alle ongerechtigheid”. Wie kon hier hulp aanbrengen? Wie kon het menschedom redden? God alleen. En God gaf redding. Zooals hij aan onze stamouders in het Paradijs had beloofd en door de profeten had voorspeld, ontfermde Hij

-
20. Hoevele jaren verliepen er van de schepping des menschen tot de komst des Verlossers? Welke meening heerschte er bij Joden en Heidenen? Welke was de toestand der volkeren in dien tijd? Wie kon hier red-

zich over den diepgevallen mensch en zond eenen Verlosser en Zaligmaker, want »alzoo heeft God de »wereld liefgehad, dat Hij Zijn éénigen Zoon gegeven »heeft, opdat eenieder die in Hem gelooft, niet ver- »loren ga, maar het eeuwig leven hebbe." (Joannes III. 16.)

Geschiedenis van Jesus Christus.

I. *Geboorte, verborgen en openbaar leven van Jesus.*

21. De wereld genoot vrede. Augustus was Keizer der Romeinen; Herodes, de Idumaeër, koning van Judea. Nu ging de belofte van God en de voorspelling der profeten in vervulling. Te Betlehem in eenen stal werd uit Maria, eene maagd van het koninklijk geslacht van David, Jesus Christus, Gods Zoon, de Verlosser der wereld, geboren. Engelen verkondigden het aan de herders te Betlehem en een wonderbare ster aan de Wijzen in het Oosten. Reeds als jeugdig kind werd Christus vervolgd door Herodes; Joseph echter, de voedstervader en bewaarder van Jesus, vluchtte met Maria en het goddelijk Kind, op Gods bevel naar Egypte en keerde eerst na den dood van Herodes terug.

ding aanbrengen? Deed God zulks? Wat lezen wij hierover in het H. Evangelie?

21. Onder welken keizer en onder welken koning werd de Verlosser geboren? Wie was Zijne Moeder? Wie vernamen het eerst Zijn geboorte en hoe? Wat deed de H. Joseph tot bescherming van het Goddelijk kind?

De Zaligmaker leefde nu te Nazareth in Galilea in eenzaamheid, was aan Maria en Joseph onderdanig en nam toe in wijsheid en genade bij God en bij de menschen. Toen Hij twaalf jaren oud was, ging Hij met Maria en Joseph naar het Paaschfeest te Jeruzalem en bleef daar, buiten hun weten, achter. Na drie dagen vonden zij Hem in den tempel, alwaar Hij door Zijne wijze vragen en antwoorden, zelfs de Schriftgeleerden, verwonderd deed staan. Toen Jesus dertig jaren oud was, begaf Hij zich tot Joannes den Dooper, aan den Jordaen, en liet zich door hem doopen; dáár daalde de Heilige Geest, in de gedaante van een duif op Jesus neder en er kwam een stem uit den hemel, die sprak: »Deze is Mijn welbeminde Zoon, in wien ik Mijn welbehagen heb.»

22. Daarna ging Jesus naar de woestijn en nadat Hij veertig dagen in gebed en vasten had doorgebracht, begon Hij het Evangelie, d. i. de blijde boodschap van het rijk Gods op aarde, te prediken. Hij trok door stad en dorp en bewees Zijne goddelijke zending en de waarheid van Zijne leer door Zijn heiligen levenswandel, door wonderdaden en door voorspellingen. Het volk, dat Hem

Waar bracht Jesus na den terugkeer uit Egypte Zijn kinderjaren door? Hoe leefde Hij daar? Wat gebeurde er toen Hij twaalf jaren oud was? Hoe oud was Hij, toen Hij zich door Joannes liet doopen? Wat geschiedde er bij Zijn Doop?

22. Wat deed Jesus daarna? Waardoor heeft Hij Zijne Goddelijke zending bewezen? Hoe was de houding van

hoorde, stond verbaasd: scharen van toehoorders volgden Hem, zeggende: deze is waarlijk de profeet, Die in de wereld komen moet. Uit Zijne leerlingen koos Jesus er twaalf, die Hij Apostelen of boden noemde. Zij zouden de getuigen zijn van hetgeen Jesus gedaan had, om daarna alles, wat zij van Hem gezien en gehoord hadden, aan de volkeren te gaan verkondigen. Bovendien koos Hij zich nog 72 leerlingen uit, die Hij twee aan twee vooruitzond naar de plaatsen, waarheen Hij ging, om te prediken. Deze Apostelen en leerlingen met de anderen, die Jesus volgden en Zijn leer omhelsden, vormden het begin der Kerk van Christus, welke volgens de belofte van Christus zelve door geen hellemacht zal overweldigd worden. Tot zichtbaar opperhoofd bestemde Hij Petrus; daarom noemde Jesus hem »Steenrots'', op welke Hij Zijne kerk zoude bouwen; daarom beloofde Hij aan Petrus de sleutels van het hemelrijk.

23. Jesus bewees aan de Joden de grootste weldaden. Hij genas de blinden, lammen, kreupelen, melaatschen; wekte de dooden ten leven op en verzachtte op allerlei wijze 's menschen ellende. Echter had Hij vele vijanden, vooral onder de Pharisaeën en

het volk? Hoevele Apostelen en hoevele leerlingen koos Hij zich uit en waartoe? Wie vormden het begin der kerk van Christus? Welke belofte deed hun de Heer? Wien bestemde Hij tot zichtbaar Opperhoofd en waardoor werd dit aangeduid?

23. Welke weldaden bewees Jesus aan de Joden? Hoe waren zij Hem gezind? Waarom werd Hij vooral door de

Schriftgeleerden, omdat Hij hun hunne zonden en misdaden verweet en geen aardisch Messiasrijk stichtte. Zij bespieden en beproefden Hem in al zijn woorden en werken, maar zij konden Hem van geen zonde overtuigen. Omtrent het einde van zijn openbaar leven, kort voor het Paaschfeest, wekte Jesus zijn vriend Lazarus, die reeds vier dagen in het graf lag, uit de dooden op. Het volk, dat van dit wonder had vernomen, jubelde luide, toen Jesus naar Jeruzalem kwam. Men kwam Hem met palmtakken te gemoet, spreidde de kleederen uit op den weg, waarlangs Hij komen moest en riep uit: «Hosanna den Zoon van David, gezegend Hij, die komt in den naam des Heeren!» Nu kende de woede zijner vijanden geen grenzen meer en zij besloten Hem te dooden.

II. *Instelling van het Allerheiligste Sacrament des Altaars. Lijden en dood van Jesus.*

24. Jesus wist, dat de tijd van zijn bitter lijden was gekomen. Overgegeven aan den wil van Zijn Hemelschen Vader, ging Hij den dood te gemoet. Toen Hij nu naar het voorschrift der wet met Zijne Apostelen het Paaschlam had gegeten, nam Hij het brood in Zijne heilige handen, hief Zijne oogen

Pharisaeën en Schriftgeleerden gehaat? Konden zij Hem van iets beschuldigen? Welk wonder deed Jesus aan het einde van Zijn openbaar leven? Wat was daarvan het gevolg bij het volk en bij Zijne vijanden?

24. Wat deed Jesus op den avond voor Zijn lijden? Welk Sacrament stelde Jesus in en welk gebod gaf Hij aan

ten hemel tot God Zijn almachtigen Vader, dankte Hem, zeggende het brood, gaf het aan Zijne leerlingen zeggende: »neemt en eet, dit is mijn lichaam, Dat voor u wordt overgeleverd. Daarna nam Hij den kelk met wijn, dankte weder, zeggende en gaf dien aan Zijne Apostelen zeggende: »drinkt allen hieruit, want dit is mijn bloed, het bloed des Nieuwen Verbonds, Dat voor u en voor velen zal vergoten worden tot vergiffenis der zonden. Zoodikwijls gij dit doet, doet het ter mijner gedachtenis.» Zoo stelde Jesus het heilig Sacrament des altaars in, in hetwelk Hij zichzelven aan de Zijnen, onder de gedaante van brood en wijn geeft tot voedsel der zielen. Na het laatste avondmaal sprak Jesus nog eenigen tijd, met innige liefde, tot zijne Apostelen. Hij beloofde hun als hun Trooster te zenden den heiligen Geest, den Geest der waarheid, Die hen alles leeren en altijd met hen blijven zoude. Daarna begaf Hij zich naar den Hof Gethsemani, bij den Olijfberg, om te bidden.

25. Hier kwam Hem zijn geheele lijden voor den geest. Doodsangst overviel Hem en Zijn zweet viel als druppelen bloeds op de aarde neder. „Vader,” zoo bad Hij, „als het mogelijk is, laat dezen kelk des lijdens van Mij voorbijgaan, doch niet Mijn wil maar Uw Wil geschiede”. Intusschen was Judas, de verrader, genaderd, met eene bende gewapende

zijne Apostelen? Welke belofte deed Hij aan zijne Apostelen? Waarheen begaf Jesus zich toen?

25. Wat heeft Christus in Gethsemani geleden? Hoe heeft

lieden en Jesus liet zich vrijwillig gevangen nemen, binden en voor den Hoogepriester brengen. Daar werd Hij bespot en geslagen, valschelijk aangeklaagd en door den hoogen raad als een des doods schuldigen overgeleverd aan den landvoogd Pontius Pilatus en door dezen naar Herodes gezonden. Beiden echter verklaarden hem onschuldig. Daarna werd Hij gegeeseld en met doornen gekroond en eindelijk om te voldoen aan het onstuimig verlangen der opperpriesters en van het Joodsche volk, door Pilatus tot den kruisdood veroordeeld.

26. Gelijk de grootste misdadiger werd Jesus, beladen met het zware kruis, naar den Calvarieberg gevoerd, alwaar Hij, tusschen twee moordenaars werd gekruisigd. Het geschiedde, zooals de profeten hadden voorzeggd: handen en voeten werden doorboord; de soldaten verdeelden onder elkander Zijne kleederen; om het opperkleed wierpen zij het lot. Toen een brandende dorst Hem kwelde, gaf men Hem gal met azijn te drinken. Zelfs de overpriesters en oudsten des volks bespotten Hem, maar Jesus verdroeg alles met een bewonderens-

Hij daar geleden? Wie namen hem gevangen? Waarheen werd hij gevoerd? Hoe werd Hij behandeld in het huis der Hoogepriesters? Wat was het oordeel van Pilatus en Herodes? Wat heeft Christus daarna nog geleden?

26. Hoe werd Jesus naar den Calvarieberg gevoerd en het vonnis voltrokken? Hoe werden de voorzeggingen der profeten vervuld? Hoe gedroeg zich Jesus aan het

waardig geduld en liefdevolle zachtmoedigheid. »Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen.” Zoo bad Hij voor Zijne vijanden. Gedurende drie uren lang hing Jesus in de grootste smarten aan het kruis. De zon verduisterde; de gansche natuur treurde. Eindelijk sprak Jesus: »het is volbracht”; daarna riep Hij met luider stemme: »Vader, in Uwe handen beveel ik Mijnen geest”, boog Zijn hoofd en stierf. Op hetzelfde oogenblik beefde de aarde, rotsen scheurden vaneen, het voorhangsel in den tempel scheurde van boven tot beneden, de graven openden zich en velen, die ontslapen waren, stonden op en verschenen in Jeruzalem. De hoofdman en de krijgsknechten, die bij het kruis stonden, werden van schrik bevangen en riepen uit: »Waarlijk deze was de Zoon »Gods.”

»Zoo is Jesus de verzoening geworden voor onze »zonden, doch niet slechts voor onze zonden, maar »ook voor de zonden der geheele wereld”.

III. *Begravenis, Opstanding en Hemelvaart van Christus.*

27. Op Vrijdag-middag omstreeks drie uur was Jesus gestorven. Een soldaat doorstak Zijn zijde met een speer; er vloeiide bloed en water uit. Het

kruis jegens zijne vijanden? Hoe lang bleef Hij aan het kruis hangen? Welke wonderen geschiedden daar? Hoe stierf Christus? Welke wonderen vergezelden Zijn dood? Wat was de vrucht van Jesus' kruisdood?

27. Op welken dag en op welk uur is Jesus gestorven?

lichaam van Christus werd van het kruis afgenomen en in een geheel nieuw graf gelegd, hetwelk in een rots was uitgehouwen. De Joden verzegelden het graf en stelden er eene wacht van soldaten omheen. Maar op den derden dag, voor den opgang der zon, beefde de aarde en Jesus stond glorievol op uit het graf. Gedurende veertig dagen verscheen Hij meermalen aan Zijne leerlingen, onderwees hen over het rijk Gods, d. i. de Kerk, gaf hun de macht om de zonden te vergeven en stelde Petrus aan tot opperhoofd der Kerk, met de woorden: »Weid mijne lammeren, weid »mijne schapen." Toen Hij voor de laatste maal in hun midden verscheen, gaf Hij hun het bevel om over de geheele wereld het Evangelie te verkondigen en alle volkeren te doopen »in den »naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen »Geestes." Daartoe gaf Hij hun de macht, welke Hij van Zijn hemelschen Vader had ontvangen en beloofde met hen te zijn tot aan het einde der wereld. Op den Olijfberg gekomen hief Hij Zijne handen omhoog en terwijl Hij hen zegende, steeg Hij, voor hunne oogen, ten hemel op.

Hoe overtuigde men zich van Zijnen dood en wat was daarvan het gevolg? Wat geschiedde er met het gestorven lichaam des Heeren? Wat deden Jesus' vijanden? Wanneer en hoe is de Heer uit het graf opgestaan? Hoe lang bleef Hij nog op aarde en wat deed Hij gedurende dien tijd? Welk was Zijn laatste bevel aan de Apostelen en Zijn laatste belofte? Waar en hoe is Hij ten hemel opgeklommen?

Geschiedenis na Christus.

A. Van de Hemelvaart van Christus tot aan de bekeering van Constantijn den Grooten.

(34—312 n. Chr.)

I. *Uitbreiding des Christendoms door de Apostelen.*

28. Na de hemelvaart des Heeren volhardden Zijne leerlingen te Jeruzalem in het gebed, den beloofden Heiligen Geest verwachtende. Op den tweeden dag, het Pinksterfeest, ontstond er plotseling een hevig gedruisch, als van een opkomenden hevigen storm, dat het geheele huis vervulde, waar de Apostelen vergaderd waren. Verdeelde tongen, als van vuur, zetten zich op hunne hoofden neder. Vol van den Heiligen Geest, begonnen zij in verscheidene talen te spreken en God te loven. Petrus, het hoofd der Apostelen nam het woord en sprak tot de groote menigte Joden, die bij het hooren van het gedruisch waren saamgekomen. Hij verklaarde aan hen, dat Jesus, dien zij aan het kruis geslagen hadden, dien God van de dooden had opgewekt, hun Heer en Verlosser was, dat zij in Hem moesten gelooven, boetvaardigheid doen en zich laten doopen. Zijn woord droeg rijke vruchten. Drieduizend menschen lieten zich doopen.
-
28. Hoe hebben zich de Apostelen voorbereid op de komst des H. Geestes? Wanneer en hoe daalde de H. Geest neder? Welke verandering kwam er in de Apostelen? Wat deed Petrus hun opperhoofd? Wat was de vrucht der prediking van Petrus? Hoe geschiedde de wonder-

Kort daarop, toen Petrus en Joannes naar den tempel gingen, vroeg hun een kreupelgeborene, die daar zat te bedelen, om een aalmoes. Petrus sprak tot hem: »In den naam van Jesus, sta op en wandel." Terstond sprong de lamme op, ging met hen in den tempel en loofde God. Door dit wonder vermeerderde het getal der geloovigen tot vijfduizend.

29. De Apostelen verkondigden met groote kracht de Verrijzenis van Jesus Christus, onzen Heer, en hun prediking ging vergezeld van groote wonderen. Hun aanzien bij het volk steeg zoo hoog, dat men de zieken naar de straten droeg, opdat zij, als Petrus voorbijging, door diens schaduw mochten genezen worden. De Hoogepriesters en hun aanhang geraakten daardoor in woede. Zij lieten de Apostelen gevangen nemen en geeselen, en verboden hun in den naam van Jesus te prediken; zij stookten het volk op om den heiligen Stephanus te steenigen en vervolgden de Christenen op allerlei wijzen. Maar geen macht dezer aarde kon de verbreiding van Jesus' leer tegenhouden. De Apostelen gingen voort met in den tempel en in de huizen den gekruisigden Heiland te prediken en het getal dergenen, die zich bekeerden en zich lieten doopen,

bare genezing van den kreupelgeborene? Welken indruk maakte dit wonder op de menigte?

29. Wat deden de Apostelen verder tot verbreiding der christelijke leer? Wat was hiervan het gevolg bij het volk, wat bij de opperpriesters en hun aanhang? Hoe vervolgden zij de leerlingen van Christus? Lieten zich

werd van dag tot dag grooter. Zelfs Saulus, later Paulus genoemd, de grootste vijand en vervolger der Christenen, werd door Gods genade een Apostel des Heeren en de ijverigste verkondiger van het H. Evangelie.

30. De nieuwbekeerden te Jeruzalem en in de omstreken vormden de eerste Christengemeente. Hun leven was rein en onberispelijk. Zij dienden God met blijdschap en in eenvoudigheid des harten. Allen waren eendrachtig, één hart en één ziel. Geen noodlijdende bevond zich onder hen, want, de rijken, ofschoon zij dit niet verplicht waren, verkochten vrijwillig, hetgeen zij konden missen, akkers of huizen, legden de opbrengst daarvan aan de voeten der Apostelen, om het aan de behoeftige medebroeders uit te deelen. De Apostelen waren, volgens de verordening van Christus, het hoofd der Christengemeente, zij leerden de geloovigen, doopten, dienden de Sacramenten toe en bestuurden de eerste Christenkerk.
31. Vele Joden omhelsden de leer van Christus, maar het grootste gedeelte bleef verstokt. Daarom liet God de aangekondigde straffen over hen komen. Jeruzalem werd door de Romeinen (in het jaar 70 na Chr.) verwoest en de tempel verbrand. Meer

de Apostelen hierdoor afschrikken? Wat weet gij van Paulus?

30. Waaruit ontstond de eerste Christengemeente? Hoe leefden de geloovigen te Jeruzalem? Wat was het ambt der Apostelen?
31. Bekeerden de Joden zich? Bleven de hardnekkigen on-

dan een millioen Joden verloren daarbij het leven en bijna honderdduizend werden als gevangenen weggevoerd, de overigen uit hun land verdreven, en als levende getuigen van het Goddelijk strafgericht verstrooid over geheel de aarde. De hardnekkigheid der Joden, en meer nog een bijzonder bevel van God, was oorzaak dat de Apostelen zich wendden tot de Heidensche volkeren. Zonder macht en rijkdom, onder vervolging en smaad, verkondigden zij moedig het Evangelie. God zegende hunne pogingen zichtbaar. Nauwelijks waren er dertig jaren sedert de zending des H. Geestes voorbijgegaan of reeds in alle deelen der aarde waren Christengemeenten gevestigd. Tot geestelijke bestuurders dezer gemeenten benoemden de Apostelen Bisschoppen, aan wie zij door gebed en handoplegging hunne macht mededeelden en hen aanstelden als hun plaatsbekleeders en opvolgers. De Christengemeenten waren innig met elkander verbonden en vormden onder het opperherderschap van Petrus, het gemeenschappelijk Opperhoofd, de eene algemeene, d. i. de katholieke kerk. Petrus stierf den marteldood te Rome, waar hij den laatsten tijd zijns levens bisschop was (67 na Chr.) Van

gestraft? Welk strafgericht kwam over hen? Waarom gingen de Apostelen tot de Heidenen? Hoe en met welk gevolg predikten zij onder de Heidenen het Evangelie? Wie werden door de Apostelen als hoofd der Christengemeenten aangesteld? Waren die gemeenten van elkander gescheiden? Waar stierf Petrus en wie volgde hem op in het opperbestuur der Kerk?

hem ging het opperbestuur der Kerk over op zijn opvolger den Bisschop van Rome of Paus.

II. *Zegepraal der Kerk over het heidendom in het Romeinsche rijk.*

32. Met schrik en ontsteltenis zagen de Heidenen de snelle verbreiding van den christelijken godsdienst, welke hun schandelijk leven en hun afschuwelijken afgodendienst veroordeelde. Zij besloten het Christendom te verdelgen. De Christenen moesten of hun geloof afzweren of onder de verschrikkelijkste pijnigingen sterven. Zij werden gegeeseld, gebrand, voor de wilde dieren geworpen, gekruisigd, ja zelfs met pek bestreken om als levende fakkels te dienen bij de nachtelijke spelen der heidenen. Overal woedde de vervolging, duizenden en duizenden van elken stand en leeftijd gaven hun leven voor Christus. Vooral Rome, de hoofdstad der heidensche wereld en het brandpunt van afgoderij en zedenbederf, werd besproeid met het bloed der Christenen. Ontelbaar waren daar de martelaren, zooals hunne overblijfselen, welke in de onderaardsche gangen van Rome (Catacomben) gevonden worden, nog heden getuigen.

33. Gedurende drie eeuwen duurden deze wreede ver-

32. Wat besloten de Heidenen tegen de verspreiding van het Christendom? Hoe vervolgden zij de Christenen? Werden er velen gemarteld? Waar vooral heerschte de Christenvervolging? Wat geeft daarvan nog heden getuigenis?

33. Hoe lang duurde de vervolging? Waarom is het Chris-

volgingen. Ware het Christendom het werk eens menschen geweest, waarlijk het zou voor de woede der vijanden zijn bezweken. Maar de leer van Christus verbreidde zich al verder en verder en schoot diepen wortel in de harten der menschen. De wonderen, welke de belijders van Christus wrochten of die bij hun marteldood geschieden, vooral ook de hemelsche vrede en troost, welke zij te midden der hevigste pijnen genoten, gaven aan de Heidenen het bewijs, dat de God der Christenen de ware God was. Het gebeurde niet zelden, dat de heidenen, die bij den marteldood der Christenen tegenwoordig waren, uitriepen: »Ook wij zijn Christenen, dat wij met hen ster-»ven!» Zoo was het bloed der martelaren een vruchtbaar zaad, dat nieuwe Christenen voortbracht.

34. God had nu genoegzaam getoond, dat de stichting der Kerk Zijn werk was en dat alle aardsche machten niets tegen haar vermochten. Nu schonk Hij aan de Kerk den vrede door de roeping van Constantijn den Grooten tot beschermers en verdediger van het Christendom. Keizer Constantijn, toen nog een heiden, trok met een machtig leger op tegen zijn vijand Maxentius. Het vijandelijke leger

tendom niet bezweken? Waardoor werden de Heidenen overtuigd, dat het Christendom het werk van God was? Wat geschiedde er dikwijls bij den marteldood der Christenen?

34. Wat wilde God, door het toelaten der vervolging, aan de wereld toonen? Door wien gaf Hij aan Zijne Kerk den vrede? Onder welke omstandigheden geschiedde dit?

was echter veel sterker dan het zijne. Nu bad Constantijn dringend tot den waren God om hulp en ziet, aan den hemel verschijnt een schitterend kruis met het opschrift: door dit teeken zult gij overwinnen. Constantijn liet volgens dit kruis een legervaan maken dat in den strijd werd vooruitgedragen. Met moed en dapperheid streed hij tegen Maxentius en overwon hem. Van dat oogenblik af werd Constantijn de verdediger en beschermmer van de Kerk.

B. Van de bekeering van Constantijn tot aan de Reformatie in de XVIe eeuw.

I. Zegepraal der Kerk over de ketterijen.

35. Het kruis, weleer het teeken van verachting, was nu het eereteeken, het teeken der overwinning geworden. Het schitterde op de rijkskroon van Constantijn en stond hoog verheven op den burcht van Rome, het Kapitoel, om zoo aan de gansche wereld de overwinning van den gekruisigden Godmensch te verkondigen. Constantijn gebod de vrije uitoefening van den Christelijken Godsdienst, bouwde prachtige tempels, bewees aan de priesters en bijzonder aan den Paus grooten eerbied. Door zijn voorbeeld werden duizenden heidenen tot het Christelijk geloof bekeerd, zoodat na korten tijd het heidendom was overwonnen en de christelijke godsdienst heerschte in het Romeinsche Rijk.

-
35. Hoe werd het kruis verheerlijkt? Wat deed Constantijn voor de Kerk? Wat had zijn voorbeeld ten gevolge?

36. De kerk moest nu echter weder andere vijanden bestrijden, namelijk de ketters. Reeds vroeger waren er ketterijen ontstaan, maar zij verdwenen weder spoedig. Nu echter verwierven eenige dwaalleeraars, door list en bedrog, grooten aanhang, scheurden zich los van de gemeenschap der kerk en stichtten eigen gemeenten of sekten, welke meestal den naam van hun stichter droegen; zoo bijvoorbeeld de Arianen, de Nestorianen, Eutychianen enz. Het gelukte aan deze ketters niet zelden zelfs koningen en keizers voor hun dwaalleer te winnen en door dezen ondersteund, verdrukten en vervolgden zij de goede Christenen op wreede wijze. Gelijk nu de Apostelen eens te Jeruzalem vergaderden om onder ingeving des Heiligen Geestes en met Petrus als voorzitter, over verschillende strijdvrageu, uitspraak te doen, zoo deden ook hunne opvolgers de Bisschoppen der katholieke Kerk, Zij vergaderden onder voorzitterschap van den Paus of van Zijn Vertegenwoordiger, beraadslaagden over de dwaalleer en veroordeelden haar. Zulk eene vergadering wordt algemeene Kerkvergadering of algemeen Concilie genoemd. De uitspraken van zulk een Concilie zijn in zaken van

36. Was nu alle strijd voor de Kerk geëindigd? Welke waren nu de vijanden der Kerk? Waren er vroeger reeds ketterijen ontstaan? Waarin verschilden die ketterijen van de nu bestaande? Welken naam droegen deze sekten? Wat deden zij tegen de goede Christenen? Wat deed de Kerk om de ketterijen te bestrijden? Hoe worden deze algemeene vergaderingen genoemd?

geloofs- en zedenleer — indien zij door den Paus zijn goedgekeurd en bevestigd — onfeilbaar, omdat het uitspraken zijn der leerende Kerk, welke door den Heiligen Geest op onzichtbare wijze wordt bestuurd en voor alle dwaling bewaard. Vooral beroemd is het Concilie van Nicea, gehouden in het jaar 325. Onder de Bisschoppen, 318 in getal, welke daar vergaderd waren, bevonden zich verscheidene heilige mannen, die in de vervolging voor Christus hadden geleden en oogen, handen of andere ledematen misten. Eenparig spraken zij den banvloek uit over Arius, die in zijne verblindheid de Godheid van Christus loochende. Machtig was eenmaal deze sekte, maar de Kerk had ze door eene plechtige uitspraak voor de geheele wereld veroordeeld en zoo ging zij langzamerhand ten gronde. Datzelfde lot trof ook alle volgende ketterijen. Over allen heeft de katholieke Kerk tot op heden glorievol gezegevierd.

37. In dezen tijd verheerlijkte God Zijne Kerk door vele heilige en geleerde mannen, die roemvol streden voor de ware leer van Christus. Men noemt hen kerkvaders of kerkleeraars. Zoo bijvoorbeeld de H. Athanasius, patriarch van Alexandrië, die

Wanneer en waarom zijn hare uitspraken onfeilbaar? Wanneer werd het Concilie van Nicea gehouden? Hoeveel en welke Bisschoppen waren daar vergaderd? Welke uitspraak werd er gedaan? Hoe ging het verder met de sekte der Arianen en alle volgende ketterijen?

37. Door wie verheerlijkte God Zijne Kerk in dezen tijd? Hoe worden deze mannen genoemd? Weet gij eenigen

eene wreede en langdurige vervolging, wegens de verdediging van het ware geloof, moest ondergaan; de H. Ambrosius, aartsbisschop van Milaan; de H. Chrysostomus, patriarch van Konstantinopel; de H. Basilius, aartsbisschop van Cæsarea; de H. Hieronymus, vooral beroemd door zijne vertaling der H. Schriften; de H. Augustinus, bisschop van Hippo in Africa; de H. Cyrillus, patriarch van Alexandrië, de H.H. Pausen Leo de Groote en Gregorius de Groote. Terwijl de H.H. Kerkvaders zich vooral onderscheidden als verdedigers van het H. Geloof, schitterden als toonbeelden van gestrenge boetvaardigheid de kluizenaars of woestijnbewoners. Deze vrome Christenen hadden zich uit de verleiding en de vermaken der wereld teruggetrokken, om in de eenzaamheid door gebed en zelfverloochening, zich voor te bereiden tot een zaligen dood. Een rotsholte of een hut van boomtakken was hun woning; de aarde zelf, slechts bedekt met een weinig loof, was hun rustplaats, wilde kruiden hun voedsel. Aan alle gemakken dezer wereld hadden zij verzaakt om alleen voor God te leven. Uit het kluizenaarsleven ontstond later het kloosterleven, hetwelk in het Westen vooral bevorderd werd door den H. Benedictus.

van hen op te noemen? Hebben zich in dezen tijd nog andere mannen in de Kerk onderscheiden? Wat waren de kluizenaars? Waarin bestond hun woning, voedsel en levenswijze? Wat is er uit het kluizenaarsleven voortgekomen? Door wien werd het in het Westen bevorderd?

II. *Zegepraal der Kerk over de onbeschaafde volkeren.*
Het Christendom in Europa. De Kerk in het
Oosten. — Mohammed.

38. In de 5de en 6de eeuw dreigde er een nieuw gevaar voor de Kerk door de groote volksverhuizingen. Wilde, roofzuchtige benden verlieten hunne woonplaatsen en trokken in groot getal de Christelijke landen door, alles te vuur en te zwaard verwoestend. Vooral de Hunnen, onder aanvoering van Attila, die zich den »geesel Gods" noemde, brachten groote verwoestingen te weeg. Vermaarde steden, ja zelfs geheele landen gingen ten gronde, en zelfs het meer dan duizend jaren bestaande en eens zoo machtig Romeinsche rijk, moest voor hun geweld bukken. Geheel Europa zochtte onder de slagen van dien »geesel Gods", maar de machtige invloed der Kerk beteugelde die wilde volkeren. De Pausen zonden tot hen geloofsverkondigers om hun het Evangelie te verkondigen. Met het kruis in de hand, predikten zij, te midden der grootste gevaren, vol moed en vertrouwen, de leer des Verlossers. Onder deze moedige geloofsverkondigers zijn vooral bekend de H. Bonifacius, die den eervollen naam ontving van »Apostel van Duitschland"

38. Welke gevaren bedreigden de Kerk in de 5de en 6de eeuw? Welk volk bracht vooral groote verwoestingen te weeg? Wie heeft hen beteugeld? Hoe geschiedde dit? Kunt gij de voornaamste geloofsverkondigers noemen? Wie heeft zich vooral voor Nederland verdien-

en de H. Willebrordus, die vooral in ons Vaderland het geloof verkondigde en later door Paus Sergius tot Aartsbisschop van Utrecht werd aangesteld. De H. Bonifacius stierf te Dokkum den marteldood, terwijl hij aan de Friezen het Evangelie predikte. Zoodra deze geloofsverkondigers bij een volk de grondslagen van het Christendom gelegd hadden, stichtten zij meerdere kloosters, om het zaad des Christendoms verder uit te strooien. Door die kloosters werden scholen opgericht om de jeugd met nuttige en godsdienstige kennis te verrijken, jongelingen op te leiden tot den geestelijken stand en allerwegen zachtere zeden en liefde tot vreedzamen arbeid bij het volk op te wekken. Zoo leerden zij aan de onbeschaafde volkeren den landbouw, het huiselijk leven, handwerken en schoone kunsten. Door de vlijtige handen der monniken waren weldra wildernissen in vruchtbare akkers, en ontoegankelijke wouden in vriendelijke woonplaatsen veranderd. In dit opzicht waren de monniken de grootste weldoeners van het menschdom. Keizer Karel de Groote, wien de uitbreiding en den bloei van het Christendom zeer ter harte ging, stichtte meer dan 24 kloosters en meerdere Bisschopszetels, welke hij met rijke inkomsten begiftigde. Zijn voorbeeld werd gevolgd door ko-

stelijk gemaakt? Wat deden de geloofsverkondigers om hun werk te bestendigen? Wat hebben de kloosters ten voordeele van het menschdom gedaan? Welke keizers hebben zich door de bevordering van het Christendom beroemd gemaakt?

ning Stephanus, aan wien Hongarije de bekeering tot het Christendom te danken heeft.

- 39 Terwijl het Christendom in het Westen groote vorderingen maakte, ontstond er in het Oosten eene groote verwarring. De Grieksche Keizers te Konstantinopel, in plaats van zich te onderwerpen aan het Opperhoofd der kerk, wilden over de Kerk heerschen en hunne valsche leerstellingen met geweld ingang doen vinden. Het volk was lichtzinnig en gemakkelijk voor hunne plannen te winnen. Hoogmoed en tweedracht heerschten in het rijk en zoo ontstond ten laatste eene betreurenswaardige scheuring in de Kerk, waardoor de Grieksche of Oostersche Kerk zich voor het grootste gedeelte, van den Paus, het Opperhoofd der Kerk, afscheidde. Maar God zond over hen zijn welverdiende straffen. Gelijk Hij eens de hardnekkige Israëlitcn getuchtigd had, zoo bestrafte Hij ook deze weerspannigc Christenen. Reeds in het begin der VII eeuw was er in Arabië een bedrieger opgestaan, met name Mohammed, die zich voor een afgezant des Allerhoogsten uitgaf en een nieuwen godsdienst — een mengsel van Heiden-, Joden- en Christendom — invoerde. Aan het hoofd van een rooverbende plunderde hij de karavanen, veroverde steden en koninkrijken en dwong de inwoners, met het zwaard, den nieuwen godsdienst te omhelzen.

-
39. Wat geschiedde er intusschen in het Oosten? Wie brachten de verwarring te weeg? Wat was daarvan het droevig gevolg? Liet God dit ongestraft? Wat weet

Zijne opvolgers onderwierpen, door geweld van wapenen, vele volken van Azië en Afrika, verbreidden overal de leer van den valschen profeet en daarmede ook zedeloosheid en harde slavernij. Wel is waar werd het Christendom in die landen niet geheel uitgeroeid, maar als straf voor de noodlottige scheuring vervielen de Grieksche of Oostersche volkeren in een toestand van verlaging, waaruit zij zich tot op heden toe, nog niet geheel konden opheffen.

III. *De Kruistochten.*

40. Reeds sedert lang hadden de Mohammedanen het H. Land veroverd. Hunne wreedheid en roofzucht jegens de Christenen, die ter bedevaart naar Jeruzalem trokken, gaf op het einde der 11de eeuw aanleiding tot de zoogenaamde Kruistochten. Peter van Amiëns, een vrome pelgrim, verhaalde aan Paus Urbanus II, hoe de heilige plaatsen, waar de Verlosser geleefd en geleden heeft, door de ongeloovigen werden onteerd en hoe de Christenen daar verdrukt werden. De Paus beraamde nu het grootsche plan om den overmoed der woeste Mohammedanen te beteugelen. Hij riep Christen vorsten en Christen strijders te zamen te Clermont in Frankrijk, spoorde hen aan tot een veld-

gij van Mohammed? Wat deden zijne opvolgers? Wat geschiedde er met het Christendom in die landen?

40. Wat gaf aanleiding tot de kruistochten? Wat heeft Peter van Amiëns daartoe bijgedragen? Wat deed de Paus? Wat bewerkte hij in de vergadering te Cler-

tocht tegen de ongelooovigen en wekte zoozeer de geestdrift op, dat allen, die daar aanwezig waren, zich tot den strijd verbonden, onder den uitroep: „God wil het, God wil het”! In geheel Europa weerklonk dit woord en weldra stond er een geweldig leger ten strijde uitgerust. Na vele en vruchteloze pogingen, gelukte het eindelijk aan de kruisvaarders, onder aanvoering van den machtigen Christenheld Godfried van Bouillon, hertog van Lotharingen, om de stad Jeruzalem in te nemen. (1099) Godfried werd tot koning van Jeruzalem uitgeroepen, maar hij weigerde de gouden koningskroon te dragen op de plaats, waar zijn Heer en Heiland de doornenkroon gedragen had; vandaar dat hij zich nooit anders noemde dan: Hertog Godfried, beschermer van het H. Graf. Het nieuwe koninkrijk bestond echter slechts 100 jaar. Verraad van den kant der Grieken, gebrek aan tucht en eendracht onder de kruisvaarders, bewerkten dat het koninkrijk, niettegenstaande de hulp van Europa, voor de overmacht der Turken moest zwichten. De Turken breidden zich nu al verder en verder uit, totdat zij eindelijk in de XV^{de} eeuw Konstantinopel, de hoofdstad van het Grieksche of Oostersch Romeinsche rijk, verover-

mont? Gaf Europa gehoor aan den roepstem des Pausen? Wat weet gij van den eersten kruistocht en van Godfried van Bouillon te verhalen? Waardoor ging het Christelijk koninkrijk Jeruzalem ten onder? Wat geschiedde er met Konstantinopel? Wie beschermde het Christelijk Europa tegen de macht der Turken?

den. De heldenmoed der Maltezer Ridders en anderen, maar vooral de bijstand van Maria „Hulp der Christenen” bewaarde het Christelijk Europa voor eene verdere uitbreiding der Turksche macht.

IV. *Kerkelijke wetenschap en Christelijk leven.* —
De Religieuze Orden. — *De Investituurstrijd.* — *De dwaalleeraars.*

41. De Kruistochten bevorderden de beschaving en ontwikkeling der Westersche volkeren. Tijdens de volksverhuizingen, hadden de wetenschappen alleen in de kloosters een toevluchtsoord gevonden, nu legden zich de volkeren ook weder meer op de wetenschap toe. Wereldberoemde scholen en universiteiten ontstonden er in verschillende landen en mannen van eene bewonderenswaardige geleerdheid, zooals de H. Anselmus, Albertus de Groote en vooral Thomas van Aquine verkondigden de wetenschap. Niet minder roemvol is deze tijd door den glans der Christelijke deugden, door het hechte en eenvoudige geloof en de vurige liefde tot God en den evenmensch. Met eerbiedvolle bewondering staren wij nog heden op die reusachtige domkerken en zoovele andere gedenkstukken van het levendig geloof en den waren kunstzin onzer Katholieke voorvaderen, terwijl de prach-

-
41. Welken invloed hebben de kruistochten gehad op Europa? Bevorderden zij ook de verbreiding der wetenschap? Welke geleerden uit dien tijd kunt gij opnoemen? Waardoor is deze tijd vooral beroemd? Welke

tige schilderungen, met welke zij de Godgewijde plaatsen versierden, getuigen van hunne kinderlijke godsvrucht. Dit alles, zoo verheven en zoo schoon, kon alleen voortkomen uit den godsdienst, welke in hunne harten heerschte. Deze was het, die over de aarde de rijkste zegeningen verspreidde door de heilige ordestichters Bernardus, Dominicus, Franciscus van Assisië en vele anderen. De talrijke kloosters, door hen gesticht, schonken groote en heilige mannen, ja zelfs vele beroemde Pausen aan de Kerk; tevens bevorderden zij ijver en godsvrucht onder de geloovigen, lenigden den nood en verzachtten de ellende der menschen, zonden geloofsverkondigers naar alle landen der wereld en riepen door hun vurige gebeden de genade des hemels af over de volkeren.

42. Intusschen groeide er ook onkruid tusschen het goede zaad op den akker van Gods kerk. Er heerschte in sommige landen veel twist en tweedracht, daardoor werd er veel geweld gepleegd, veel kwaads gesticht, veel ergernis gegeven. Toen in de 11de eeuw de door hoogmoed verblinde Keizer Hendrik IV naar willekeur bisdommen en abdijen aan onwaardigen vergaf of verkocht, en de Paus moedig tegen dit misbruik te velde trok,

gedenkstukken getuigen nog heden van den vromen godsdienstzin onzer voorvaderen? Waardoor werden de rijkste zegeningen over de aarde verspreid? Wat heeft de wereld te danken aan de kloosters?

42. Werd er in dien tijd geen onkruid tusschen het goede zaad gevonden? Hoe ontstond in de 11de eeuw de in-

ontstond daarover een langdurige strijd, investituurstrijd genaamd, in welke de Kerk ten laatste, na harde beproevingen de zegepraal behaalde. Daarna stonden er dwaalleeraars op, die het vuur van den opstand aanwakkerden, eerst tegen het geestelijk en daarna tegen het wereldlijk gezag: in Frankrijk de Albigensen, in Noordelijk Italië de Waldensers, in Engeland de Wicleffieten, in Bohemen de Hussieten. Wel werd aan de kerk wederom de vrede teruggeschonken en mannen machtig door hun prediking en wonderdaden, zooals de heilige Vincentius Ferrerius en Joannes Kapistranus doorkruisten de Christenlanden, overal boetvaardigheid predikend aan de volkeren. Toch werd het kwaad niet geheel uitgeroeid. Er was een geest van verzet en een zucht naar nieuwe toestanden opgewekt, welke door verschillende omstandigheden werd aangewakkerd. Een geringe aanleiding was voldoende om het vuur van den opstand te doen ontbranden. Dit geschiedde in het begin der 16de eeuw in Duitschland.

vestituurstrijd tusschen Paus en Keizer? Welke onheilen volgden daarna? Noem eenige dwaalleeraars van dien tijd? Door wie vermaande God de volkeren tot boetvaardigheid? Werd het kwaad geheel uitgeroeid? Hoe en wanneer kwam de opstand tegen de Kerk?

C. Van de Reformatie in de XVI^{de} eeuw tot op onzen tijd.

*I. De nieuwe Christelijke Godsdienst. — De
strijd tusschen de Hervormers onderling. —
Vervolging der Kerk. —*

43. De prediking van een aflaat, welke door Paus Leo X verleend werd, was de aanleiding tot den opstand. Een aflaat is de kwijtschelding van tijdelijke straffen, welke door de Heilige Kerk aan sommige goede werken verbonden wordt. Als zulk een goed werk bepaalde Paus Leo eene bijdrage in de kosten, welke noodig waren voor den bouw der St Pieterskerk te Rome. Door de aflaten wordt *nooit* kwijtschelding van *zonde* gegeven, want de aflaat is kwijtschelding der tijdelijke straffen, die *na de vergiffenis der zonden* zijn overgebleven. Uit de H. Schrift zelve kan men duidelijk bewijzen, dat de Kerk de macht bezit om aflaten te verleenen. Immers toen Christus tot Zijne Apostelen zeide: „*al wat* gij op aarde zult ontbonden hebben, zal ook in den Hemel ontbonden zijn”, gaf Hij hun de macht om *alles* weg te nemen, wat den mensch belet den Hemel in te gaan. De tijdelijke straffen nu, die na de vergiffenis der zonden zijn overgebleven, beletten den mensch den Hemel in te gaan, want zijn zij in dit leven niet afgeboet, dan moeten zij afgeboet worden in het

-
43. Wie veroorzaakte de afscheiding van de Moederkerk in de XVI eeuw? Waarmede begon hij zijn strijd te-

vagevuur. De Heilige Kerk leert dus terecht, dat zij de macht heeft om aflaten te verleenen. Zoo was steeds de leer der Kerk. Dat er nu eenige aflaatpredikers waren, die misschien de geloovigen in den waan brachten, dat men door eene bijdrage voor de St Pieterskerk ook kwijtschelding van *zonden* verkreeg, was een misbruik en streed tegen de leer der Kerk. Hiertegen mocht dus met recht worden opgekomen, maar daarmee had men nog niet het recht om de leer en de macht der Kerk omtrent de aflaten te bestrijden en opstand te plegen tegen het kerkelijk gezag. Tegen de aflaatpredikers nu, die in het Aartsbisdom Maagdenburg den aflaat predikten, verhief zich Martinus Luther, een Augustijner-monnik, destijds professor aan de universiteit te Wittenberg. Den 31sten October 1517 liet hij aan de slotkerk te Wittenberg 95 stellingen aanplakken, in welke hij het misbruik van den aflaathandel laakte. Doch daarbij bleef het niet. Hij wierp zich als een kerkhervormer op, vergat weldra allen eerbied voor de Kerk en overlaadde zijne tegenstanders, bovenal den Paus, met lage smaadreden. Zelfs verwierp hij vele geloofsstukken, door de Kerk van Christus en de Apostelen ontvangen. Hij schafte het H. Misoffer, het vasten, het biechten, het bidden voor de overledenen af, verklaarde de goede werken van

gen de kerk? Hoe gedroeg hij zich tegen den Paus? Welke leeringen verkondigde hij? Wat stond hij toe aan de kloosterlingen en de vorsten? Leidde hij zelf een stichtend leven? Leerde hij het reine woord Gods

geen nut en leerde dat het geloof *alleen* rechtvaardig en heilig maakt. Hij gaf aan de kloosterlingen verlof hunne heilige geloften te breken en kende aan de vorsten het recht toe om zich de goederen van kloosters en andere godsdienstige stichtingen toe te eigenen. Ten laatste verbrak ook hij zelf zijne geloften als kloosterling. Luther beroemde er zich op, dat hij zijn leer uitsluitend aan den Bijbel ontleende, en leerde dat iedereen het geloof, het eenige dat God van hen eischt, uit de H. schrift kan putten, daar deze voor alle menschen zonder moeite verstaanbaar is. Zoo was dan ook, natuurlijk, de Kerk als onfeilbare verkondigster der waarheid, waartoe zij door Christus zelve was aangesteld, geheel overbodig. Verder leerde Luther, dat de mensch geen vrijen wil bezat en derhalve de zonde niet kon vermijden en de geboden niet onderhouden. De zonde echter — zoo leerde hij — zou den mensch niet doen verloren gaan, indien hij maar vast gelooft. Dat was dan de reine leer en het ware Evangelie!

Luther had in weinig tijds een grooten aanhang en geen wonder, want aan het lichtzinnige volk beviel deze gemakkelijke leer zeer wel en voor de hebzuchtige vorsten waren de kloostergoederen een zeer welkome buit. Luther had spoedig vele medehelpers in de verkondiging der nieuwe

en het ware Evangelie? Noem eenigen zijner dwalingen? Vond de leer van Luther veel bijval bij het volk en bij de vorsten? Wat was daarvan de reden? Had

leeringen, maar deze gingen nog veel verder dan hij. Zwingli in Zwitserland loochende de wezenlijke tegenwoordigheid van Jesus Christus in het Allerheiligste Sacrament. Calvijn te Genève leerde, dat God een deel der menschen, geheel buiten hun schuld, tot de eeuwige verdoemenis had voorbestemd. De wederdoopers schaften den kinderdoop af en droomden van een Christusrijk op aarde, in hetwelk geen eigendom, geen wet, geen overheid meer zijn zoude. Wat Luther nog had behouden en gespaard, dat werd door Zwingli, Calvijn en anderen geheel verwoest. De kruisbeelden en beeltenissen der heiligen werden vernield, al waren het meesterwerken van beeldhouw- en schilderkunst. Altaren werden omvergehaald, ja zelfs de graven der heiligen werden geschonden en hunne heilige overblijfselen met voeten getreden of aan de vlammen prijsgegeven.

Ofschoon de zoogenaamde kerkhervormers elkan- der hevig bestreden, verspreidde zich de nieuwe leer zeer spoedig over vele landen. Geen enkel middel werd daartoe onbeproefd gelaten. Duizenden vlugschriften werden onder het volk verspreid, in welke men den Paus en de Katholieke geestelijkheid op alle mogelijke wijze bespotte en belasterde.

Luther ook navolgers? Wat leerde Zwingli? Wat leerde Calvijn? Hoe was de verhouding tusschen de verschillende sekten? Welke middelen werden er aangewend tot verbreiding der dwaalleer?

II. *Vredesvoorstellen der Kerk door de dwaalleeraars verworpen. — Godsdienst- en burgeroorlogen.*

44. Van den kant der katholieken werden meerdere pogingen gedaan, om den vrede te herstellen. Maar de hervormers wilden zich met het opperhoofd der Kerk niet verzoenen. In het jaar 1545 beriep de Paus eene algemeene Kerkvergadering te Trente in Tyrol. De nieuwe leer werd daar onderzocht en eenstemmig veroordeeld. Tevens werden er heilzame verordeningen uitgevaardigd en vele misbruiken uitgeroeid. Door den invloed van dit Concilie verkreeg de Kerk nieuwe schoonheid en jeugdige kracht. Ook de protestanten, die in den beginne zich op een algemeen Concilie hadden beroepen, waren uitgenoodigd, maar zij weigerden op het Concilie te verschijnen. Zoo duurde dan de rampzalige scheuring voort en bracht naamlooze ellenden over het grootste gedeelte van Europa. Luther had de vrijheid gepredikt en den spot gedreven met wereldlijke en geestelijke overheden. — De gevolgen bleven niet uit; de boeren stonden tegen hunne heeren op, trokken in teugellooze benden door het land, ver-

44. Wat deden de katholieken om den vrede te herstellen en wat was daarvan het gevolg? Wat deed toen de Paus? Wat geschiedde er op deze kerkvergadering? Wat was daarvan het gevolg voor de katholieke kerk? Namen de protestanten ook deel aan het Concilie? Welke vruchten heeft de vrijheidsleer van Luther voortgebracht? Wat weet gij van den boerenkrijg? Volgden

brandden kasteelen en kloosters en mishandelden den adel en de geestelijkheid. Omtrent honderd duizend menschen verloren in dezen opstand het leven. Hierop volgden weder andere onlusten, tot dat ten laatste de dertigjarige oorlog geheel Duitschland verwoestte. Ook in andere landen van Europa ontstonden vele onlusten: in Zwitserland door den hervormer Zwingli; in Frankrijk door de Hugenoten; in Engeland door koning Hendrik VIII, een tiran en wellusteling, die geheel Engeland aan de Moederkerk heeft onttrokken. Ook ons Vaderland ondervond, helaas, de treurige gevolgen der rampzalige scheuring, zooals de geschiedenis des Vaderlands, vooral die, welke door Dr. Nuijens geschreven is, ons in bijzonderheden heeft medegedeeld.

III. *Uitbreiding der Kerk onder de Heidensche volkeren. — Vervolgingen. -- Martelaars.*

45. Wat de kerk door de noodlottige scheuringen in Europa had verloren, werd ruimschoots vergoed door de bekeering van talrijke heidenen in de verschillende landen der wereld. De geloofsverkondigers trokken naar alle streken der aarde en verkondigden de leer der katholieke Kerk met het beste gevolg. Het grenst aan het ongeloofelijke,

er nog andere onheilen? Ontstonden er ook in andere landen onlusten? Door wie?

45. Hoe werd aan de Kerk vergoed, wat zij in Europa door de noodlottige scheuring had verloren? Hoe heet de

hetgeen door de genade Gods alleen Franciscus Xaverius, de Apostel van Indië genoemd, voor de verbreiding van het Christendom gedaan heeft. Brandend van ijver voor de bekeering der heidenen, stak hij de zee over en landde aan de kust van Indië. Hij trok door de straten van de stad Goa en riep de kinderen der heidenen tot het christelijk onderricht. Blijde kwamen zij naar den Godsgezant, die hun op zoo treffende en hartroerende wijze van den lieven Heiland verhaalde. Te huis gekomen verhaalden zij, wat zij geleerd hadden en bewogen ook de volwassenen om naar den heiligen geloofsverkondiger te gaan luisteren. Zoo begon Xaverius. God beloonde zijn ijver, en schonk hem, gelijk aan de eerste Apostelen, de kracht om zieken te genezen, dooden op te wekken, de stormen te bedaren, kortom de schitterendste wonderen te verrichten. Onvermoeid trok Xaverius verder, van land tot land, tot zelfs in China en Japan en had het geluk, in den tijd van tien jaar, geheele volkeren te bekeeren. Hij zelf getuigt in een brief, dat hij in één maand aan 10000 kinderen het H. Doopsel had toegediend. Na zijn dood werd zijn werk voortgezet, zoodat de christelijke godsdienst zelfs in vele streken van het groote en bijna ontoegankelijke Chineesche rijk werd ingevoerd. Hoe oprecht de Heidenen

Apostel van Indië? Hoe begon hij zijn apostolische loopbaan? Hoe beloonde en ondersteunde God zijn ijver? Wat was daarvan het gevolg? Werd het Christendom ook in China verkondigd? Hoe hebben de nieuwbe-

zich bekeerd hadden, bewezen zij op schitterende wijze, toen de christenvervolging in Japan uitbrak. Meer dan een millioen Christenen stierven voor hun geloof en velen van hen onder de vreeselijkste martelingen. Ook in Amerika, de nieuwe wereld, werd het Christendom verbreid. Vooral in Mexico hadden de geloofsverkondigers met bijna onoverkomelijke moeielijkheden te kampen, niet slechts van den kant der wilde volkeren, die menschenoffers brachten en vele andere afgodische gruwelen pleegden, maar ook van den kant der Europeanen, die de nieuwe landen hadden veroverd. Maar het moeilijke werk gelukte; het Christendom werd in Amerika gevestigd. Vooral bloeide het in de missie van Paraguay, in Zuid-Amerika. De onbeschaafde en wilde bewoners, die op niets anders zonnen dan op roof, moord en bevrediging hunner wraakzucht en aan niets anders dachten dan aan wel lust en dronkenschap, werden door de onvermoeide missionarissen veranderd in liefderijke en zedige Christenen, die door onschuld en vroomheid uitmunten. Zoo werd door den machtigen invloed van het Christendom een verwilderd land in een paradijs herschapen.

keerden, bijzonder in Japan, hun geloof beleden? Wat ondervonden de Missionarissen in Amerika, vooral in Mexico? Wat weet gij van Paraguay?

IV. *Religieuze Orden en Congregatiën. —*
Heiligen der Kerk.

46. De heilige geloofsverkondigers, die met zooveel ijver en dikwijls ten koste van hun leven de bekeering der heidenen bewerkten, behoorden grootendeels tot geestelijke orden.

Franciscus Xaverius en anderen, die het geloof in Indië, China en Paraguay vestigden, waren Jesuïeten, d. w. z. leden van het Gezelschap van Jesus. Deze orde werd gesticht in het jaar 1540 door den H. Ignatius van Loyola, een man vol van ijver voor de eer van God. Deze orde heeft vooral ten doel het katholieke geloof te verbreiden en tegen nieuwe dwalingen te verdedigen, daarom dan ook wordt deze orde vooral door de vijanden van den godsdienst gehaat en vervolgd. Nog andere orden ontstonden er, die in vereeniging met de wereldgeestelijken de wonden moesten heelen, welke Luther en zijne aanhangers aan de Kerk hadden toegebracht. De Orde der Capucijnen, omtrent dezen tijd uit de orde van Franciscus van Assisië voortgesproten, arbeidde voornamelijk aan het heil der zielen en muntte uit door een streng

-
46. Tot welke vereenigingen behoorden zeer vele geloofsverkondigers? Tot welke orde behoorden de Apostel van Indië en de missionarissen van China en Paraguya? Wanneer en door wien werd deze orde gesticht? Wat was vooral het doel dezer orde? Waarom wordt deze orde zoo gehaat en vervolgd door de vijanden der Kerk? Hoe ontstond de orde der Capucijnen en waardoor

boetvaardig leven. Weder andere geestelijke orden legden zich toe op het onderwijs der jeugd of de verpleging der zieken. Ook verscheidene vrouwenorden ontstonden er, zooals de Ursulinen, gesticht door de H. Angela Merici, onder de bescherming van de H. Ursula; de Orde der Visitatie, gesticht door den H. Franciscus van Sales en de H. Francisca van Chantal; de Zusters van den Goeden Herder en zoovele anderen, die zich wijden aan het heil en de verzorging der jeugd. Deze tijd was bijzonder rijk aan groote heiligen, helden van geloof en deugd. De H. Carolus Borromaeus, Kardinaal en Aartsbisschop van Milaan († 1584) gaf, tijdens de pestziekte te Milaan, een schitterend voorbeeld van christelijke liefde en zelfopoffering. Hij bezocht de zieken in de hospitalen en schonk alles, wat hij bezat, zelfs zijn bed weg, ten dienste der zieken. De H. Franciscus van Sales, Prins-Bisschop van Genève († 1622) bracht door de onweerstaanbare kracht zijner zachtmoedigheid 72000 dwalenden in den schoot der Kerk terug. De H. Vincentius a Paulo († 1660) wijdde zijn geheele leven aan het heil van armen en ongelukkigen. Er was geen menschelijke ellende of de kracht en de volheid zijner liefde zocht haar te lenigen. Hij richtte huizen op voor weezen en verlaten kinderen, stichtte een Congregatie van

muntte deze uit? Wat was de bestemming der andere mannen- en vrouwenorden? Wat weet gij van den H. Carolus Borromaeus, Franciscus van Sales, Vincentius a Paulo; welke liefdadige instellingen heeft deze laatste

priesters, die zich voornamelijk met het onderricht der volksklasse moest bezighouden en legde den grondslag voor die bewonderenswaardige Congregatie der liefdezusters ter verzorging van arme zieken. In Duitschland en voornamelijk in Beieren werkte de zalige Canisius (geb. te Nijmegen 1521.) Vooral aan zijne onvermoeide werkzaamheid is het te danken, dat in die landen de voortgang van het Protestantisme gestuit werd en zelfs vele protestanten tot de Kerk werden teruggebracht. Nog schitterden in de XVIe en XVIIe eeuw door de heiligheid van hun leven de H. Joannes de Deo, Thomas van Villanova, Philippus Neri, Cajetanus, Petrus van Alcantara, Camillus de Lellis, Franciscus Borgia, Paus Pius V, Aloysius van Gonzaga, Stanislaus Kostka en vele anderen. Onder de heilige vrouwen muntten vooral uit de H. Theresia, Rosa van Lima, Magdalena de Pazzi, Francisca de Chantal, Margaretha Maria Alacoque, het genaderijke werktuig voor de verbreiding der devotie tot het H. Hart van Jesus, enz. In de XVIIIe eeuw schitterde als een der schoonste sieraden der katholieke Kerk de H. Alphonsus Maria de Ligorio, Bishop van St. Agatha bij Napels († 1787) die, voornamelijk om het volk in den godsdienst te onderrichten, de

gesticht? Wie heeft in dezen tijd krachtig gewerkt in Duitschland vooral in Beieren om het katholiek geloof in die gewesten te bewaren? Welke heiligen schitterden in de XVIe en XVIIe eeuw? Wat weet gij van den H. Alphonsus? Wat bewijst dit groot getal van heiligen?

Congregatie der Redemptoristen of de Congregatie van den Allerheiligsten Verlosser stichtte. Al deze groote heiligen der katholieke kerk gaven het duidelijk bewijs, dat de ware geest van het Christendom, de geest der liefde, nederigheid en zelfverloochening geenszins van de Kerk geweken was, zooals de tegenstanders der katholieke Kerk wilden beweren.

V. Verbreiding van het ongeloof. — Fransche Revolutie.

47. Schrikwekkende gebeurtenissen, van welke het menschelijk hart een afgrijzen heeft, moeten wij nog vermelden. Gaarne zouden wij deze gruwelen stilzwijgend voorbijgaan, indien zij voor ons geene gewichtige leering bevatten. Zooals het met alle menschelijk werk gaat, zoo ging het ook met de leer van Luther. Weldra was die leer veranderd en in tallooze sekten gesplitst, zooals de Wederdoopers, de Presbyterianen, de Episcopalen, de Kwakers, de Methodisten, de Hernhutters enz., enz. Iedere sekte beweerde de leer van Luther verbeterd te hebben. Ten laatste traden er goddelooze vrijgeesten op, eerst in Engeland, daarna in Frankrijk en beraamden het helsche plan, om den godsdienst af te schaffen en het geloof aan Christus van de aarde te doen verdwijnen. Onder het voor-

-
47. Hoe ging het met de leer van Luther? Waarmede eindigde deze? Welke middelen werden er aangewend om het geloof uit de harten der menschen te rukken? Met welk gevolg? Wie werden het eerst vervolgd? Hoe

wendsel de menschen te zullen verlichten en beschaven, overlaadden zij de wereld met een vloed van geschriften, waarin zij met alles wat heilig en eerbiedwaardig was, den spot dreven, den Paus en de geestelijkheid belasterden en zonder schaamte de grootste losbandigheid predikten. Zeer gemakkelijk vond de leer der ongeloovigen, welke met veel schijn van wetenschap en in sierlijken vorm werd voorgedragen, ingang bij voornamen en geringen. Nu oordeelden de vijanden van God zich machtig genoeg om hun afschuwelijk plan te volvoeren. Hun eersfe werk was de geestelijken te vervolgen om, als de herders waren verslagen, des te gemakkelijker de kudde te doen omkomen. De kerkelijke goederen werden ontnomen en verkocht, de kloosterlingen uit hunne huizen verdreven en de kloosters geplunderd en verwoest. Weldra werd er een dwangbevel uitgevaardigd tegen de priesters, die aan hun heilig ambt waren getrouw gebleven. Men wierp hen in de gevangenis of bracht hen, zonder vorm van proces, ter dood. De Christelijke tijdrekening, de viering van Zon- en feestdagen werd afgeschaft, de kerken ontheiligd en vernield. Alles wat aan het Christendom herinnerde moest verdwijnen. De dwaasheid der menschen ging zoo ver, dat zij eindelijk de menschelijke rede als godheid uitriepen en, als zinnebeeld daarvan een

handelde men met de kerkelijke goederen, met de priesters en kloosterlingen? Hoe bestreed men nog meer den christelijken godsdienst? Tot welke schand-

slecht vrouwspersoon op een triumfwagen de hoofdkerk invoerden en op het altaar plaatsten in plaats van het beeld van den gekruisigden Godmensch. Met de afschaffing van den Christelijken godsdienst was echter tegelijk ook de goede orde, de welvaart de rust en veiligheid der maatschappij verdwenen, de troon werd omvergeworpen en de vrome, welwillende maar al te toegeevende koning Lodewijk XVI onthoofd (het jaar 1793) en na hem zijne gemalin en zijne zuster. Gedurende twee volle jaren was Frankrijk het tooneel der schrikwekkendste gruweldaden, waarvan in de geschiedenis geen voorbeeld gevonden wordt. Het bloed der burgers werd bij stroomen vergoten. Ouderdom noch kunne werd gespaard. In de Vendée werden 500 kinderen, van welke het oudste 14 jaren telde, vermoord, omdat hunne ouders aan God en koning getrouw bleven. Het gezamenlijke getal van hen, die gedurende dit schrikbewind werden ter dood gebracht, wordt door sommigen op twee millioen geschat. En dit alles geschiedde onder het voorwendsel het welzijn der menschheid te bevorderen. Beschaving en verlichting gold als machtwoord bij de afschaffing van den Christelijken godsdienst; vrijheid en gelijk-

daden leidde de waanzin der vrijdenkers? Waarom verdwenen de rust, de welvaart en de veiligheid der maatschappij? Wat was het lot van Koning Lodewijk XVI en zijn familie? Wat was het lot van Frankrijk? Onder welke voorwendsels en onder welke leuze werden deze gruwelen gepleegd? Wat deden ten laatste de godde-

heid, bij den moord des burgers. Ten laatste vreesden de geweldenaars voor hun eigen leven. Om den stroom van goddeloosheid en bederf te keeren verkondigden zij plechtig, dat de natie weer aan God en aan de onsterfelijkheid der ziel moest gelooven. In het jaar 1799 maakte Napoleon, als eerste Consul van Frankrijk, zich meester van het oppergezag, maar zag weldra in dat hij niet kon regeeren over een volk zonder godsdienst; hij sloot dan met den Paus een plechtig verdrag of Concordaat (1801). Maar deze vrede was niet van duur. Napoleon, verblind door krijgsgeluk, stelde aan den Paus eischen, welke niet konden worden ingewilligd. De Fransche troepen bezetten nu Rome en Paus Pius VII werd gevangen weggevoerd. (1809). God onthield echter Zijn bescherming niet. Napoleon werd door de verbonden krijgsmachten overwonnen en van zijn oppergezag beroofd, terwijl de Paus triumfeerend Rome binnentrok (1814). Na hem volgden op den H. stoel Paus Leo XII, Pius VIII, Gregorius XVI, Pius IX en thans sedert 20 Februari 1878 Paus Leo XIII in de volgorde der Pausen, van Petrus af, de 259ste Paus.

looze beheerschers, door nood gedwongen? Door wien, wanneer en waarom werd de Christelijke godsdienst weder in Frankrijk hersteld? Bleef Napoleon een getrouwe zoon der Kerk? Heeft God den Paus beschermd? Wie waren de opvolgers van Pius VII?

VI. *De invloed der Fransche Revolutie op andere landen. — De Katholieke Kerk verkrijgt nieuwe kracht en luister.*

48. Door de schrikwekkende Fransche Revolutie wilde de Goddelijke Voorzienigheid aan de wereld toonen, tot welke ellende de afval van God en de verzaaking van het Christelijk geloof den mensch brengen kan. Deze waarschuwing werd echter niet algemeen aangenomen en zoo vond dan de zoogenaamde verlichting en beschaving der Fransche vrijdenkers ook bij andere volken ingang. In verschillende landen werden de kloosters en kerkelijke stichtingen opgeheven, het aanzien en de invloed der Kerk verzwakt, hare rechten geschonken, hare weldaden en zegeningen miskend, terwijl het ongeloof met zijne verderfelijke grondstellingen ten leerstoel werd verheven. Doch de Almachtige liet niet na Zijn kerk te beschermen. De eenheid der katholieke Kerk schitterde meer dan ooit. Paus Pius IX (1846—1878) regeerde roemrijk de Kerk. Tijdens zijn langdurig Pontificaat had hij veel te lijden van de vijanden der Kerk en zag zich beroofd van de kerkelijke Staten, maar had ook het geluk zeer veel bij te dragen

-
48. Wat konden de volken uit de Fransche Revolutie leeren? Werd deze waarschuwing ter harte genomen? Welken invloed had deze Revolutie op andere landen? Hoe heeft God in dezen tijd Zijne Kerk bijzonder bijgestaan? Wat is, vooral in dezen tijd, eene wonderbare

tot verheerlijking der Moeder Gods door de afkondiging van het leerstuk der onbevleete ontvangenis van Maria (8 Dec. 1854). Hij riep de Bisschoppen der katholieke wereld samen tot het algemeen Concilie van het Vaticaan, dat den 8 December 1869 werd geopend en aan hetwelk meer dan 800 Bisschoppen deelnamen. In de vierde plechtige zitting (18 Juli 1870) van dit Concilie werd het leerstuk van de onfeilbaarheid des Pausen plechtig afgekondigd. De ontzaglijke uitbreiding der katholieke Kerk in alle werelddeelen mag in dezen tijd voorzeker eene wonderbare gebeurtenis heeten, daar overal talrijke en machtige hinderpalen in den weg stonden. Bijzonder in Noord-Amerika namen de katholieken in getalsterkte toe. Alleen in de Vereenigde Staten werden in de tijdruimte van een eeuw 12 Aartsbisdommen, 54 Bisdommen en 8 Apostolische Vicariaten, met talrijke seminariën, kloosters, colleges en andere godsdienstige instellingen opgericht. In Afrika wordt o. a. door de missionarissen van wijlen Kardinaal Lavigerie, ten koste van ontzaglijke offers het katholiek geloof gepredikt en in Azië zal het bloed van zoovele martelaren de bekeering der heidenen verwerven. Paus Leo XIII de roemrijk regeerende, de groote, heilige en geleerde Paus toont door zijn overtuigend woord aan, dat in deze troebele tijden alleen in de ka-

gebeurtenis te noemen? Toon aan de uitbreiding van het katholieke geloof in Amerika, Azië en Afrika? Hoe

tholieke kerk heil te vinden is. Machtig is zijn invloed op de vorsten en volken van Europa en zelfs heeft hij het oog gericht op het Oosten en pogingen aangewend om de Oostersche kerken weder te hereenigen met de Moederkerk. In Engeland keeren velen, vooral onder de hoogere standen terug tot de katholieke Kerk. In Duitschland vertoont de katholieke Kerk nieuwe kracht en luister. Het wetenschappelijk streven is meer Christelijk geworden, een nieuwe ijver is ontwaakt en meer en meer komt men tot de overtuiging, dat alleen in de katholieke Kerk eenheid, vrede en geluk te vinden is. Mogen, helaas, van den anderen kant, ook vele Christenen door de liefde voor de aardse goederen verleid, onverschillig jegens God en Godsdienst geworden zijn; moge de Kerk ook in sommige landen, door de onverzoenbare vijanden van den godsdienst worden belasterd en vervolgd; moge ook de afval van het Christelijk geloof in sommige streken grootere uitbreiding verkregen hebben; dat alles moet niet in staat zijn ons geloof en ons vertrouwen aan het wankelen te brengen; veeleer moeten deze gebeurtenissen ons in het Geloof versterken, omdat wij in die gebeurtenissen de vervulling zien der voorspellingen, welke in het Evangelie staan opgeteekend, n. l. dat er eenmaal een groote

is de toestand der katholieke kerk in Engeland en Duitschland? Hoe worden in den laatsten tijd de voorspellingen, welke in het Evangelie vermeld staan, vervuld?

afval van God en den Heiland der wereld zal komen. Dat niemand derhalve zich late verleiden door de schoone woorden en machtspreuken der ongeloovigen. Ieder Christen blijve getrouw aan zijn geloof tot in den dood, „opdat hij de kroon des levens ontvange.”

Bij den uitgever zijn verschenen en bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar:

DE
VERLOOFDE,

Handboekje voor Katholieke verloofden. Vrij naar het
Duitsch door Mevrouw J. Kerkelijk goedge-
keurd, klein 8° form. 76 blz. Prij. fl. 0,25.

NIEUWE NOVENE

VOOR DE

EERSTE COMMUNIE,

door een R. K. Priester. Kerkelijk goedgekeurd. —
53 blz. — Prijs fl. 0,20.

VOORBEREIDING

TOT EEN

GELUKKIG HUWELIJK.

Kerkelijk goedgekeurd. — 200 blz. — Prijs fl. 0,20.
